

IN MEMORIAM

KEITH HITCHINS, UN MARE ISTORIC ȘI PRIETEN AL ROMÂNILOR

*„Multe persoane m-au ajutat în munca mea
și sunt bucuros că există această posibilitate de a le mulțumi”*

Keith Hitchins

În cuvintele înainte ale tuturor cărților sale, profesorul Keith Hitchins și-a exprimat grațitudinea sinceră față de toți cei ce l-au inspirat, sprijinit și încurajat în creionarea, realizarea și finalizarea proiectelor sale istoriografice și editoriale. Însuși acest act de a recunoaște și a mărturisi public că ceea ce ai izbutit să crezi și să publici, aducându-ți notorietate publică, prestigiu internațional și

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LIX, 2020, p. 487-490.

titluri universitare, nu este doar meritul tău personal, ci se datorează în diferite măsuri și altor persoane din cercul familial, amical și profesional, denotă calitățile sufletești și valorile morale ale unui om. Este suficient să ne uităm în jurul nostru și vom constata cu ușurință că obsesiva cultivare a egoului a dus la nașterea unei culturi a autosuficienței în care recunoștința a devenit realmente o floare rară. Or, profesorul Keith Hitchins, trecut la 1 noiembrie 2020 în lumea dreptilor, a fost și va rămâne în analele istoriei o *rara avis* și din acest motiv.

Keith Hitchins s-a născut la 2 aprilie 1931 în localitatea Schenectady, statul federal New York, din Statele Unite ale Americii în familia lui Arnold și Lillian Turrian Hitchins, creștini de tradiție calvină sau reformată, cu origini britanice, mai exact scoțiene. A urmat gimnaziul și liceul în orașul natal la „Union College”, absolvit în 1953, și studiile superioare la una din cele mai cunoscute și performante universități ale lumii, Harvard, care i-a conferit doctoratul în istorie în anul 1964. Disertația doctorală a fost dedicată vieții și activității mitropolitului Andrei Șaguna al Transilvaniei, fiind elaborată sub îndrumarea magistrului Robert Lee Wolff (1915–1980). Cu suportul financiar al fundației Ford, între anii 1955–1956 și 1957–1958, a parcurs studii de specializare la Universitățile din Paris și Viena, apoi stagii de cercetare și documentare în arhivele, bibliotecile și universitățile din București (1960–1961) și Cluj (1961–1962), ca prim bursier al programului american Fulbright în România. Studiind mișcarea națională a românilor ardeleni, Hitchins a descins de nenumărate ori la arhivele și bibliotecile din Belgrad, București, Budapesta, Cluj, Iași, Sibiu și Sremski Karlovci, de unde și-a strâns materialul documentar și bibliografic, pe baza căruia a reușit să construiască un discurs istoric articulat, novator, echilibrat și profesionist, conferind cărților sale prospețime și rezistență în fața trecerii timpului. Tânărul și pasionatul istoric și-a început activitatea didactică ca asistent și lector la Wake Forest University din North Carolina (1958–1960 și 1962–1965), continuând ca lector (1966–1967) și conferențiar (1967–1969) la Rice University din Houston, Texas. O jumătate de veac, din 1969 până în toamna anului 2019, a fost profesor titular de istorie la University of Illinois din Urbana-Champaign, SUA, cu specialitatea România și Europa de Sud-Est. Dedicat întru totul misiunii sale, profesorul și istoricul american nu și-a întemeiat o familie, cei mai apropiați rămânându-i colegii și discipolii săi, care i-au rămas alături până la sfârșit. Longevitatea sa la catedra universitară ne indică, în mod limpede și indubitabil, recunoașterea, prestigiul și autoritatea de care s-a bucurat în mediul academic anglo-saxon și internațional deopotrivă, în domeniul studiilor românești și sud-est europene. În cele șase decenii de activitate, profesorul Keith Hitchins a adunat și constituit cea mai importantă colecție americană privind studiile românești după cea de la Universitatea Harvard, biblioteca sa personală, însumând zeci de mii de volume, fiind cea mai importantă colecție privată de istorie și cultură română și sud-est europeană din SUA. Cu o activitate didactică desfășurată pe durata a cinci decenii, profesorul Hitchins a creat o veritabilă școală de istorie sud-est europeană și de studii românești la Universitatea Illinois-Urbana, o dovadă în acest sens reprezentându-o cele câteva zeci de generații de studenți și mai ales doctoranzi pe care i-a îndrumat și format în decursul timpului. Lucrările de istorie și cele de bibliografie istorică, apărute în spațiul anglo-american și în cel european, ne descoperă faptul că publicațiile sale se bucură de o largă notorietate și autoritate științifică unanim recunoscută, Keith Hitchins fiind cel mai important și la ora actuală cel mai citat istoric anglo-american în ceea ce privește studiile românești și sud-est-europene.

Începând cu anul 1960 până în 2017, Keith Hitchins a întreprins numeroase călătorii de documentare în țara noastră, petrecând timp îndelungat mai ales în București, Cluj-Napoca și Sibiu. Numeroasele prietenii pe care le-a legat cu nume sonore ale istoriografiei, bisericii și culturii române din secolul XX relevă calitățile sale umane, virtuțile sale intelectuale și sufletești deosebite. Toate aceste nume sunt pomenite cu reverență și recunoștință în prefețele lucrărilor sale, din pleiada intelectualilor amintiți meritând a fi reținuți aici istoricii și oamenii de cultură de renume, din țară și din exil, ca Emil Turdeanu, David Prodan, Andrei Oțetea, Petru Comarnescu, Ștefan Pascu, Pompiliu Teodor, Cornelia Bodea, Liviu Maior, Lucian Boia și Vasile Pușcaș, precum și preoții profesori sibieni Sofron Vlad, Ioan Beju, Aurel Jivi și Mircea Păcurariu. Anii de studiu petrecuți în România, călătoriile prin țară, colaborările științifice și relațiile amicale cu universitarii români din Cluj-Napoca,

București, Sibiu, Alba Iulia, Iași și Târgu Mureș i-au facilitat o cunoaștere profundă a istoriei, culturii, spiritualității și realităților românești, ceea ce reiese mai ales din lectura publicațiilor sale.

Keith Hitchins a fost atât un cercetător riguros, stăpânind excelent instrumentele muncii istoricului profesionist, cât și un bun cunoscător al limbilor de circulație internațională (engleză-maternă, franceză și germană) și al majorității limbilor popoarelor Europei de Sud-Est (sârbo-croată, maghiară, rusă, slovacă, albaneză, bulgară, turcă), vorbind fluent limba română, după cum se poate constata și din interviurile audio și video acordate diversilor jurnaliști români din țară și din SUA, accesibile pe internet. Cunoscut la noi pentru studiile și cărțile dedicate mișcării naționale a românilor transilvăneni, mitropolitului Andrei Șaguna, istoriei elitelor și bisericii românilor ardeleni, istoriei moderne a românilor și sintezei sale de istorie a României, Keith Hitchins s-a bucurat de largă apreciere a mediului academic și a publicului cititor, care l-au putut descoperi începând cu anul 1970, când i-a apărut prima traducere în limba română. Audiența de care s-a bucurat în fața publicului românesc este certificată de numeroasele sale publicații apărute și în traducere românească la cunoscutele edituri Dacia, Enciclopedică, Humanitas și Polirom, precum și titlurile universitare și distincțiile de stat dobândite.

Bibliografia sa numără peste 50 de cărți de autor, coautor, editor și coordonator, publicate la editurile celor mai prestigioase centre universitare din lume (Harvard, Cambridge, Oxford, Leiden, Louvain, London, Milano), circa 250 de studii și articole și aproximativ 200 de recenzii, cronici de carte, prefețe, postfețe și evocări în reviste de specialitate, în volume colective, în periodice de cultură și în enciclopedii din Statele Unite, din Europa și din Asia. În limba română i-au apărut următoarele cărți: *Studii privind istoria modernă a Transilvaniei*, Cluj, Ed. Dacia, 1970, 163 p.; *Correspondența lui Ioan Rațiu cu George Barițiu 1861–1892*, Cluj, Ed. Dacia, 1970, 254 p. (în colaborare cu Liviu Maior); *Cultură și naționalitate în Transilvania*, Cluj, Ed. Dacia, 1972, 93 p.; *Conștiință națională și acțiune politică la românii din Transilvania, 1700–1868*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1987, 256 p.; *Biserica Ortodoxă Română în secolul XVIII: Conscripții. Statistici*, Urbana-Sibiu, 1991, 212 p. (în colaborare cu Ioan Beju); *Conștiința națională și acțiune politică la românii din Transilvania, 1868–1918*, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1992, 244 p.; *Ortodoxie și naționalitate: Andrei Șaguna și românii din Transilvania, 1846–1873*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 1995, 343 p. (ed. nouă, București, Ed. Enciclopedică, 2016, 378 p.); *România 1866–1947*, București, Ed. Humanitas, 1996, 621 p. (ed. a 2-a, București, Ed. Humanitas, 1998, 573 p.; ed. a 3-a, București, Ed. Humanitas, 2004, 659 p.; ed. a 4-a, București, Ed. Humanitas, 2013, 659 p.); *Mit și realitate în istoriografia românească*, București, Ed. Enciclopedică, 1997, 323 p.; *Românii 1774–1866*, București, Ed. Humanitas, 1998, 407 p. (ed. a 2-a revăzută, București, Ed. Humanitas, 2004, 407 p.; ed. a 3-a, București, Ed. Humanitas, 2013, 407 p.); *Istoria României*, București, Ed. Enciclopedică, 1998, 620 p. (coautor cu Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Șerban Papacostea și Pompiliu Teodor; ediție revăzută și adăugită, București, Ed. Corint, 2002, 596 p.; București, Ed. Corint, 2005, 511 p.; București, Corint Educațional, 2014, 528 p.); *Afirmarea națiunii: mișcarea națională românească din Transilvania, 1860–1914*, București, Ed. Enciclopedică, 2000, 391 p.; *Despre Biserica românilor din Transilvania: Documente externe, 1744–1754*, Cluj-Napoca, Ed. Mega, 2009, 491 p. (în colaborare cu Laura Stanciu și Daniel Dumitran); *Unirea românilor transilvăneni cu Biserica Romei*, editori Johann Marte, Viorel Ioniță, Iacob Mârza, Laura Stanciu și Ernst Christoph, Suttner, Vol. 1–2, București, Ed. Enciclopedică, 2010–2015, 335 + 864 p. (în colaborare cu Mihai Săsăujan, Nicolae Chifăr, Paul Brusnowski, Daniel Dumitran et alii); și *Scurtă istorie a României*, Iași, Ed. Polirom, 2015, 367 p., apărută, în același an, și în traducere italiană la editura Beit Storia din Trieste.

Trebuie să subliniez că lucrarea lui Keith Hitchins dedicată celui mai mare ierarh transilvănean și publicată inițial în anul 1977 la Harvard University Press, apoi în traducerea românească a pr. prof. dr. Aurel Jivi, în anul 1995, este ultima lucrare antumă reeditată în România la Editura Enciclopedică în anul 2016. După toate evaluările istoricilor români și străini, „această reconstituire de proporții a personalității mitropolitului ca om am bisericii, lider politic, figură proeminentă a scenei politice din Monarhia Habsburgică”, cum scria profesorul Pompiliu Teodor, monografia lui Keith Hitchins rămâne cea mai bună monografie dedicată marelui arhieru, un veritabil „monument în istoriografia

central-europeană”, arătându-ne o dată pentru totdeauna că „opera lui Andrei Șaguna constituie un prag în istoria națiunii române”.

Mediul universitar-academic și factorul politic decizional din România nu au rămas indiferente față de meritele operei istoricului american, care a restituit pagini necunoscute ale istoriei noastre naționale, dar mai ales a accesibilizat istoria românilor la nivel internațional prin publicațiile sale apărute în edituri de prestigiu și în reviste de mare circulație. O primă expresie oficială și solemnă a recunoașterii calității discursului său istoric a fost înregistrată în anul 1985, când Academia Română i-a acordat Premiul „Nicolae Iorga”. După căderea regimului comunist, profesorul american a revenit aproape anual în România, contactele cu mediul nostru cultural, universitar și academic descătușându-se din chingile și jaloanele fixate de organisme securității. Pentru meritele sale, Keith Hitchins a fost ales membru de onoare al Academiei Române (9 martie 1991) și apoi membru de onoare a trei Institute de Istorie ale Academiei, și anume „Alexandru D. Xenopol” din Iași (2008), „George Barițiu” din Cluj-Napoca (2010) și a celui de Studii Sud-Est Europene din București (2010). Totodată, opt universități românești i-au decernat titlul de *Doctor Honoris Causa*, ca o recunoaștere a contribuțiilor sale științifice și a eforturilor sale, de peste o jumătate de secol, de cultivare și adâncire a relațiilor culturale româno-americane. Prima „Alma Mater Studiorum” care l-a integrat în comunitatea ei academică a fost Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (1991), urmată de Universitățile „Lucian Blaga” din Sibiu (1993), „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia (2001), „Petru Maior” din Târgu Mureș (2005), Universitatea de Vest din Timișoara (2008), „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (2008), „Andrei Șaguna” din Constanța (2009) și Universitatea din București (2012).

Cum era și firesc, corului lumii științifice și intelectuale, care l-a omagiat și distins pe profesorul american, s-a alăturat Președinția României și Casa regală a României. Astfel, în semn de înaltă apreciere pentru contribuția personală avută la promovarea istoriei și culturii române, pentru înțelegerea și interesul manifestate față de civilizația românească, profesorul Keith Hitchins a fost distins de Președintele României cu Ordinul Național „Pentru Merit” în grad de Comandor, în anul 2000, și cu același ordin în grad de Mare Ofițer, în anul 2017. De asemenea, Regele Mihai I i-a acordat „Crucea Casei Regale a României” în anul 2008.

Spre deosebire de alți istorici, români și străini deopotrivă, Keith Hitchins a iubit România și i-a prețuit pe istoricii și oamenii de cultură români, cu care a ținut permanent legătura și cărora le-a fost recunoscător pentru sprijinul și ajutorul acordat în cursul lungilor sale documentări. Totodată, trebuie spus că, după anul 1989, a avut o contribuție importantă în lobby-ul politic proromânesc la Washington DC. Așadar, profesorul Keith Hitchins a fost un prieten autentic al României și al românilor, un istoric cinstit, profesionist și prolific, un ambasador al istoriei și al culturii noastre în lume. Pentru toate acestea, consider că merită omagiul și recunoștința noastră eternă, exprimate mai ales în scurta rugăciune tradițională românească: Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească în pace!

Mircea-Gheorghe Abrudan